

Vlastní transformace

Bhikkhu Bodhi

Buddhist Publication Society Newsletter cover essay #16 (Summer-Fall 1990)

Copyright © 1990 Buddhist Publication Society

Pouze pro bezplatnou distribuci

Překlad: Ing. Hynek Sechovský

Pro “hříšnou” (upadlou) podstatu běžné lidské kondice je příznačné, že pouze málo z nás prochází v plném rozsahu náš život s patřičnou lehkostí a v plném souladu s naší skutečnou podstatou. Dokonce i uprostřed blahobytu a úspěchu, zoufalé známky nespokojenosti nás pronásledují v průběhu dne a znepokojivé sny zahánějí náš spánek. Po tu dobu, kdy je náš zrak zastřen prachem, máme snahu hledat příčiny naší nespokojenosti vně – v partnerovi, sousedovi, zaměstnání nebo v nesmiřitelném osudu či nestálé náhodě. Ale, když se prachu zbavíme a naše oči se otevrou, rychle zjistíme, že skutečná příčina leží uvnitř. Když poznáme, jak hluboko tkví příčina našeho smutku, uvědomíme si, že kosmetické změny nebudou stačit a že je nutná základní vnitřní transformace. Přání transformovat náš vnitřní charakter, aby mohl vystoupit nový člověk z popela, který zůstal po původní osobě, patří k opakujícím se snům lidského srdce.

Odedávna bylo toto přání mocným pramenem duchovního hledání. A dokonce i ve světsky orientované život potvrzujících kultuře našeho vlastního kosmopolitního věku tato touha zcela nezmizela.

Zatímco pojmy spásy, vykoupení a osvobození nemusí již nyní být vnímány jako charakteristiky transformace, kterou lidé hledají, úsilí o radikální přetvoření osobnosti přetrvává ve stejné intenzitě, pouze uschovaná pod maskou která je přijatelná pro současný nenáboženský pohled na svět.

Zatím co dříve lidé hledali naplnění této touhy v chrámu, ašrámu nebo klášteře, nyní se rozhodují pro nová místa: ordinaci psychoterapeuta, víkendové semináře, paletu nově se líhnoucích terapií a kultů. Avšak přes tuto změnu kulisy, scény a konceptuálního rámce, základní vzorec zůstává stejný. Nespokojení se zaběhnutými koleje v našich zvycích, toužíme změnit to, co je těsné a svírající v našich osobnostech a nahradit to novým, lehčím a svobodnějším způsobem bytí.

Vlastní transformace je také základním cílem Budhova učení a podstatnou částí jeho programu osvobození od utrpení.

Dhamma nebyla nikdy zamýšlena pro světce. Je zaměřena na chybující lidská stvoření trpící všemi nedostatky typickými pro nevyčištěnou lidskou podstatu: nestálé impulsivní jednání, mysl znečištěná chtivostí, hněvem a sobectvím, pokřivené názory a zvyky vedoucí ke zraněním vlastním i druhých. Účelem tohoto učení je transformace takových lidí – nás – na dokonalé: jejich každé jednání je čisté, jejichž mysl je klidná a vyrovnaná, jejichž moudrost pronikla nejhlubšími pravdami a jejichž chování je vždy nápadně soucitným ohledem vůči druhým a ohledem na prospěch světa.

Mezi těmito dvěma póly učení – pro chybnou osobnost svázanou svým utrpením, kterou si přinášíme jako cvičební materiál a pro plně osvobozenou bytost, která se již blíží ke konci – leží proces postupné vlastní transformace určená velmi specifickými doporučeními. Tato transformace je ovlivněna dvěma navzájem souvisejícími orientacemi pro naši cestu:

Ustáním (pahana), odstraněním kvalit mysli, které jsou neprospěšné a škodlivé

Pěstováním (bhavana) kvalit mysli, které jsou prospěšné, čisté a očišťující

Budhův program vlastní transformace odlišuje od množství jiných systémů navrhuje dosažení podobného cíle princip vlastní transcedence, se kterým je trvale spojen. Vytrvalé úsilí opustit všechny pokusy o vytvoření představy nějaké pevné osobní identity. Při cvičení je v Buddhismu úsilí o transformaci osobnosti doplňováno současným úsilím o překonání všech identifikací s elementy vytvářejícími naši jevovou existenci.

Učení anattá – neosobnosti neslouží jako filozofická teze vhodná pro intelektuální souhlas, slouží jako předpis pro vlastní transcedenci.

Naše neustálé úsilí o identifikaci naší osobnosti s pojmy “Já” a “můj” je ve skutečnosti způsobeno naším ulpíváním a představuje kořen našeho utrpení. Proto, pokud budeme hledat cestu k osvobození, nesmíme zastavit transformaci naší osobnosti v

Umožňuje nám udržovat soustavné úsilí

o transformaci naší osobnosti do úplného a vznešeného způsobu bytí jako našeho konečného cíle.

Co je určitě potřebné, zaměřit se na transformaci, přinášející od ulpění a odstranění všech tendencí k sebe potvrzování. Je důležité zdůraznit toto transcendentní hledisko Dhammy, protože v naší době, které dominují světské hodnoty, vycházející z její vlastní podstaty, pokušení podlehnout tomuto hledisku a nedokončit cestu za vzhledem do skutečné podstaty věcí je značné.

Pokud se domníváme, že užitečnost cvičení je dána výhradně její schopností dosáhnout konkrétních výsledků v oblasti tohoto světa, můžeme se přiklánět k vidění Dhammy pouze jako prostředku k pročišťování a léčení rozdělené osobnosti, vedoucí nakonec opět pouze ke znovu potvrzení našeho světského “já” a naší situace ve světě. Takový přístup však zcela ignoruje Budhovo poselství o pomíjivosti naší osobní existence, neuspokojivosti a její neosobnosti, stejně jako jeho radu odpoutat se od těchto věcí a nakonec je odložit.

Ve vlastní praxi Dhammy jsou oba tyto principy – princip vlastní transformace a princip vlastní transcedence – rozhodující a na stejné úrovni důležitosti.

Princip vlastní transformace samotné může být zaslepený a může vést nanejvýš k povznesené osobnosti, ale nestačí k jejímu osvobození. Princip vlastní transcedence sám o sobě je neplodný a vede k chladné asketické uzavřenosti postrádající potenciál pro osvětlení.

Pouze, když budou oba tyto navzájem se doplňující principy působit v harmonii, spojené a vyrovnané v průběhu cvičení, potom mohou překlenout rozpor mezi skutečným a ideálním a přinést plodný výsledek pátrání po konci utrpení.

Vlastní transcedence má v této dvojici principů přitom nárok na nadřazenou roli jak na začátku cesty, tak na jejím konci. Tento princip totiž udává směr procesu vlastní transformace, odhalující cíl, k němuž transformace osobnosti má směřovat a podstatu změn potřebných pro to, aby žádoucí cíl mohl být v dosahu pro naše usilování. Avšak Budhova cesta nepředstavuje strmý výstup s pomocí dokonalé horolezecké výstroje, ale řadu na sebe navazujících cvičení, která se otvírají v průběhu přirozeného pokroku.

V jejich průběhu je strmost výzvy k vlastní transcedenci – osvobození od všech způsobů ulpívání – neustále konfrontována a ovlivňována postupným procesem vlastní transformace. Sebekontrolou v oblasti morálky a etiky, mentálním pročišťováním a rozvojem vhledu pokračujeme po jednotlivých stupíncích směrem od našeho původního stavu svázanosti a ulpění do oblasti neomezené svobody.

<http://www.accesstoinight.org/lib/bps/news/essay16.html>